

PRITARTA

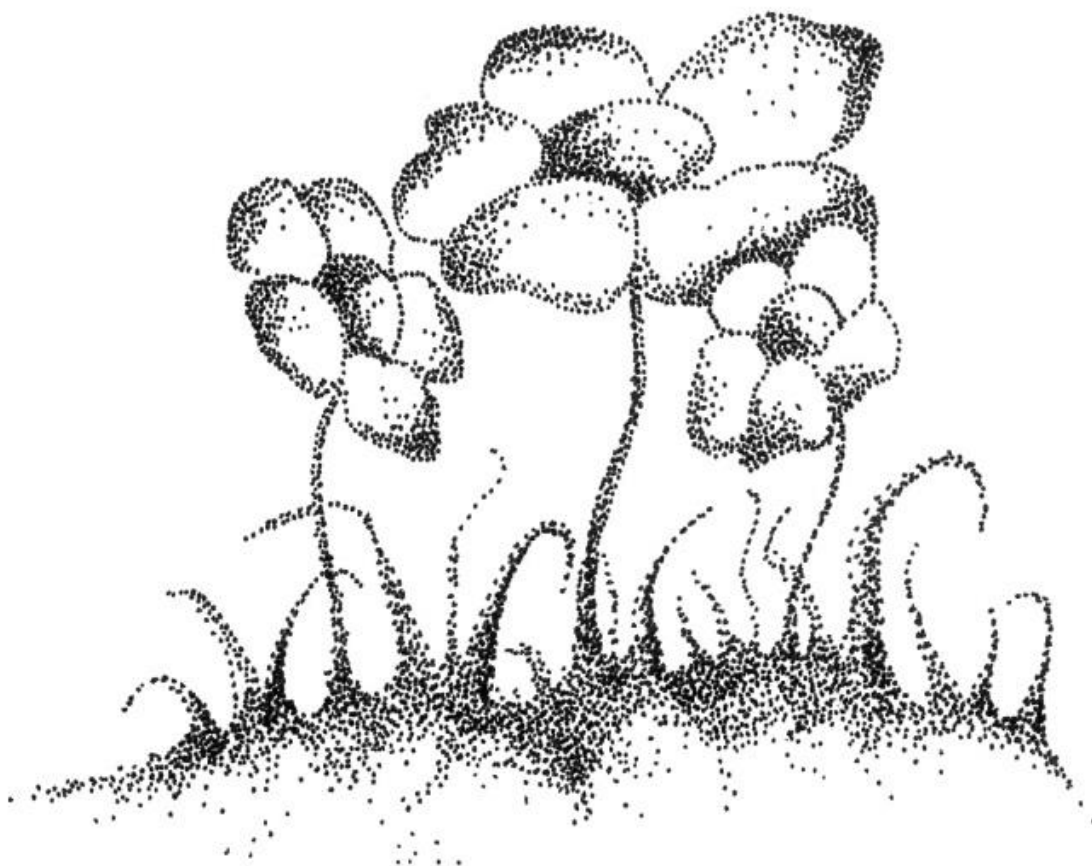
Joniškio rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus

2022 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. A-480

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„PO SAULUTĖS DELNU“

JONIŠKIS
2022 M.

TURINYS

I. Bendrosios nuostatos	3
1.1. duomenys apie švietimo įstaigą	3
1.2. įstaigos bendruomenė ir jos poreikiai	3
1.3. mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas	3
1.4. įstaigos savitumas	4
1.5. požiūris į vaiką	4
II. Ikimokyklinio ugdymo principai	5
III. Programos tikslas ir uždaviniai	5
IV. Ugdymo turinys, metodai ir priemonės	6
4.1. ugdymo(si) turinio samprata	6
4.2. vaikų kompetencijų ugdymas	7
4.2.1. socialinė kompetencija	7
4.2.2. sveikatos saugojimo kompetencija	14
4.2.3. komunikavimo kompetencija	17
4.2.4. pažinimo kompetencija	22
4.2.5. meninė kompetencija	31
4.3. ugdymo(si) turinio planavimas	38
V. Ugdymo pasiekimai ir vertinimas	40
VI. Naudota literatūra ir šaltiniai	44

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. DUOMENYS APIE ŠVIETIMO ĮSTAIGĄ

Joniškio vaikų lopšelis-darželis „Saulutė“ (toliau – lopšelis-darželis) įsteigtas 1972 m. balandžio 12 d.

Švietimo tiekėjo pavadinimas, kodas – Joniškio vaikų lopšelis-darželis „Saulutė“, 190550151.

Teisinė forma – biudžetinė įstaiga.

Priklausomybė – Joniškio rajono savivaldybės neformaliojo švietimo mokykla.

Savininkė – Joniškio rajono savivaldybė.

Lopšelio-darželio buveinė – Statybininkų g. 5, 84124 Joniškis.

Grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla (neformaliojo švietimo mokykla).

Paskirtis – ikimokykliniam ir priešmokykliniam vaikų ugdymui skirta mokykla.

Ugdymo kalba – lietuvių.

Ugdymo forma – dieninė, nuotolinė (karantino ar ekstremalios situacijos metu).

Ugdymo proceso organizavimo būdai – grupinio mokymosi ir / ar pavieniai (individualūs) užsiėmimai.

Elektroninis paštas – darzelis.saulute@gmail.com

Interneto svetainės adresas – www.joniskiosaulute.lt

Lopšelis-darželis turi Bariūnų skyrių (2016 m. sausio 4 d. reorganizacijos metu prijungtas Bariūnų vaikų darželis).

Lopšelyje-darželyje veikia 11 grupių:

3 – ankstyvojo amžiaus (1–3 m.)

6 – ikimokyklinio amžiaus (3–5 m.)

2 – priešmokyklinio amžiaus (5–7 m.)

Joniškio vaikų lopšelio-darželio „Saulutė“ Bariūnų skyriuje – 1 mišriojo amžiaus grupė (1,5–6 m.).

Grupės komplektuojamos pagal steigėjo nustatytą tvarką.

1.2. ĮSTAIGOS BENDRUOMENĖ IR JOS POREIKIAI

Ikimokyklinio ugdymo programa „Po saulutės delnu“ (toliau – programa) taikoma 1–5 metų vaikų ugdymui. Ji skirta:

- mokytojams, dirbantiems su ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikais;
- mokytojams, dirbantiems mišraus amžiaus grupėje.

Lopšelyje-darželyje tenkinami individualūs vaiko saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, pažinimo, judėjimo, saviraiškos bei pripažinimo poreikiai. Taip pat tenkinami įstaigą lankančių vaikų specialūs ugdymo(si) poreikiai: kalbos, kalbėjimo ir kiti komunikacijos sutrikimai.

Vienas svarbiausių lopšelio-darželio siekių – užtikrinti sąveiką tarp mokytojo, vaiko ir šeimos. Siekiama aktyvaus abipusio bendradarbiavimo ir partnerystės grįstų santykių kūrimo. Tėvai (globėjai, rūpintojai) – tiesioginiai ugdymo proceso dalyviai, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, vaiko pažangos vertinimo klausimus.

Atsižvelgiant į tėvų (globėjų, rūpintojų) poreikius, įstaigoje veikia budinti grupė, kurios veiklos trukmė – 17.30–19.18 val.

1.3. MOKYTOJŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Lopšelyje-darželyje dirba kvalifikuoti, turintys aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, tinkamą pasirengimą pedagogai. Pedagogai nuolat kelia profesinę kvalifikaciją dalyvaudami

mokymuose, seminaruose, konferencijose, metodinės veiklos grupėse, dalijasi vaikų ugdymo patirtimi su rajono ir Lietuvos Respublikos pedagogais, rengia ir vykdo projektus, organizuoja metodines dienas, konferencijas. Kvalifikuota, kompetentinga pedagogų komanda aktyviai domisi naujovėmis, geba jas įgyvendinti, taip darydama įtaką kryptingai įstaigos bendruomenės, vaikų ugdymo(si) bei aplinkos kaitai.

Didelis dėmesys skiriamas vaikų saugios ir sveikos aplinkos kūrimui, socialiniam ir psichologiniam saugumui, ruošimui savarankiškam gyvenimui laisvoje, nuolat besikeičiančioje visuomenėje.

Vaiko gerovės komisija rūpinasi vaikų saugios ugdymo(si) aplinkos kūrimu, atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą. Teikiamos švietimo pagalbos specialistų paslaugos.

1.4. ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Palanki įstaigos geografinė ir kultūrinė aplinka sudaro sąlygas jau ikimokykliniame amžiuje vaikams pažinti Joniškio miesto įžymias vietas, kultūrą ir gamtą (Sidabros poilsio zonos reljefą bei augmeniją, Nepriklausomybės aukų paminklą, Joniškio sinagogų kompleksą).

Ugdymo procesui įtaką daro ir socialinė-kultūrinė aplinka. Plėtojant vaiko įvairias kompetencijas, bendradarbiaujama su socialiniais partneriais: Joniškio „Saulės“ pagrindinė mokykla, Joniškio Mato Slančiausko progimnazija, rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Joniškio rajono policijos komisariatu, Šiaulių apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Joniškio priešgaisrine gelbėjimo tarnyba, Joniškio istorijos ir kultūros muziejumi, Joniškio krepšinio muziejumi, Joniškio žemės ūkio mokykla, Joniškio rajono savivaldybės Jono Avyžiaus viešąja biblioteka ir kt.

Mokytojai vykdo trumpalaikius ir ilgalaikius projektus, skirtus sveikatos gerinimui, gamtos saugojimui, etnokultūros puoselėjimui. Dalyvaujama respublikinėse ir rajoninėse programose, projektuose, konkursuose, parodose, akcijose. Šių veiklų metu vaikai stiprina pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, socialinės kompetencijos, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.

Siekiama perduoti etninės kultūros tradicijas jaunajai kartai, stiprinti įstaigos ir šeimos savitarpio ryšius. Tautosakos elementai taikomi kasdienėje vaikų veikloje. Panaudojant Joniškio krašto folklorą, kultūros tradicijas, organizuojami kalendorinių švenčių paminėjimai, popietės, vakaronės, projektai, suburiant į jas trijų kartų žmones: vaikus–tėvus–senelius.

Nuo 2011 m. lopšelyje-darželyje vykdomas Lietuvos futbolo federacijos (LFF) masinio vaikų futbolo vystymo programos „Sugrąžinkime vaikus į stadionus“ projektas „Futboliukas“.

Priešmokyklinio ugdymo grupės dalyvauja tarptautinėje „Jaunosios Europos“ programoje „Zipio draugai“, kurios tikslas – padėti 5–7 metų vaikams įgyti socialinių bei emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų, siekiant geresnės vaikų emocinės savijautos.

Nuo 2021 m. lopšelis-darželis įsijungė į sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Tai padeda kurti saugią, sveiką ugdymo(si) aplinką, skatinant fizinį aktyvumą ir įrengiant naujas fizinį aktyvumą skatinančias erdves, siekti geranoriško bendruomenės bendravimo ir bendradarbiavimo ir skatinti įsitraukimą į vykdomos programos įgyvendinimą.

Atsižvelgiant į ugdytinių tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimus ir vaikų poreikius, įstaigoje sudarytos galimybės vaikams lankyti papildomo ugdymo užsiėmimus (folklorinis ansamblis, solinis dainavimas, pop grupė, fizinio aktyvumo užsiėmimai, Joniškio sporto centro ir Joniškio Algimanto Raudonikio meno mokyklos mokytojų vedamos veiklos).

1.5. POŽIŪRIS Į VAIKĄ

Programos turinį sudaro humanistinė filosofija, kuri pabrėžia vaiko sveikatos, saviraiškos ir savirealizacijos galimybių svarbą ugdymo procese. Lopšelio-darželio „Saulutė“ ikimokyklinio ugdymo programos turinys leidžia pedagogui kūrybiškai dirbti, organizuoti vaikų veiklą atsižvelgiant

į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, gebėjimus, vaiko bei grupės individualumą. Pedagogai gali laisvai rinktis ugdymo(si) būdus bei metodus, lanksčiai ir kūrybiškai planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir priemones. Ikimokyklinio ugdymo programa atnaujinama ir tobulinama pagal poreikį.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Individualizavimo:

- vaikas gerbiamas kaip asmenybė;
- pripažįstama teisė būti skirtingam;
- sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimui, harmoningam asmenybės vystymuisi;
- pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas, teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį.
- atsižvelgiama į vaiko išgales, jo turimą patirtį, skirtingus pasaulio pažinimo būdus.

Socialinio-kultūrinio kryptingumo:

- įstaigoje gaivinamos ir puoselėjamos tradicinės kultūros vertybės;
- ugdymo turinys orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimą ir tautinio tapatumo žadinimą.

Integralumo:

- garantuojamas vaiko asmenybės skleidimosi integralumas, harmoningumas: fizinio, emocinio, psichinio, socialinio, pažinimo sričių ugdymo(si) darna, vadovaujantis holistiniu požiūriu į vaiką; garantuojama vaiko ugdymo(si) šeimoje ir darželyje darna.

Diferencijavimo:

- vaikai ugdomi, atsižvelgiant į individualias jų savybes, ugdymo šeimoje tradicijas ir vaikų patirtį;
- taikomi skirtingi poveikio būdai, metodai, individualios programos.

Sąveikos:

- lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė, lygiavertė vaiko ir suaugusio sąveika, kai aktyvus vaikas ir ugdytojas, orientuojamasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir darželio sąveika grindžiama tėvų (globėjų, rūpintojų) ir pedagogų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių.

Konfidencialumo:

- informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tėvams (globėjams, rūpintojams) teikiama asmeniškai.

III SKYRIUS PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Pagrindinis programos tikslas – kuriant saugią ir sveiką ugdomąją aplinką, puoselėjant mokymosi kultūros ir darnaus vystymosi idėjas, bendradarbiaujant su šeima, padėti vaikui tenkinti prigimtinius, pažintinius, socialinius, saviraiškos, kultūros, etninius poreikius, saugoti ir stiprinti fizinę bei psichinę sveikatą, siekti visapusiško vaiko ugdymo(si).

Uždaviniai:

- kartu su vaikais ir jų tėvais (globėjais, rūpintojais), vietos bendruomene kurti patrauklią, funkcionalią, saugią, vaiko poreikius atitinkančią aplinką;
- sudaryti visapusiškas sąlygas saviraiškai ir savirealizacijai integruotai ugdant visas vaiko kompetencijas, skatinti praktinę jų išraišką;
- formuoti dorines, tautines kultūros vertybes;
- turtinti vaikų patyrimą per sąlytį su gamta, aplinkiniu pasauliu, ugdyti ekologinį supratingumą, plėtoti gamtosaugos patirtį;
- vertinant vaiko pažangą, stiprinti savosios vertės pajutimą, skatinti saviraišką, poreikį tobulėti.

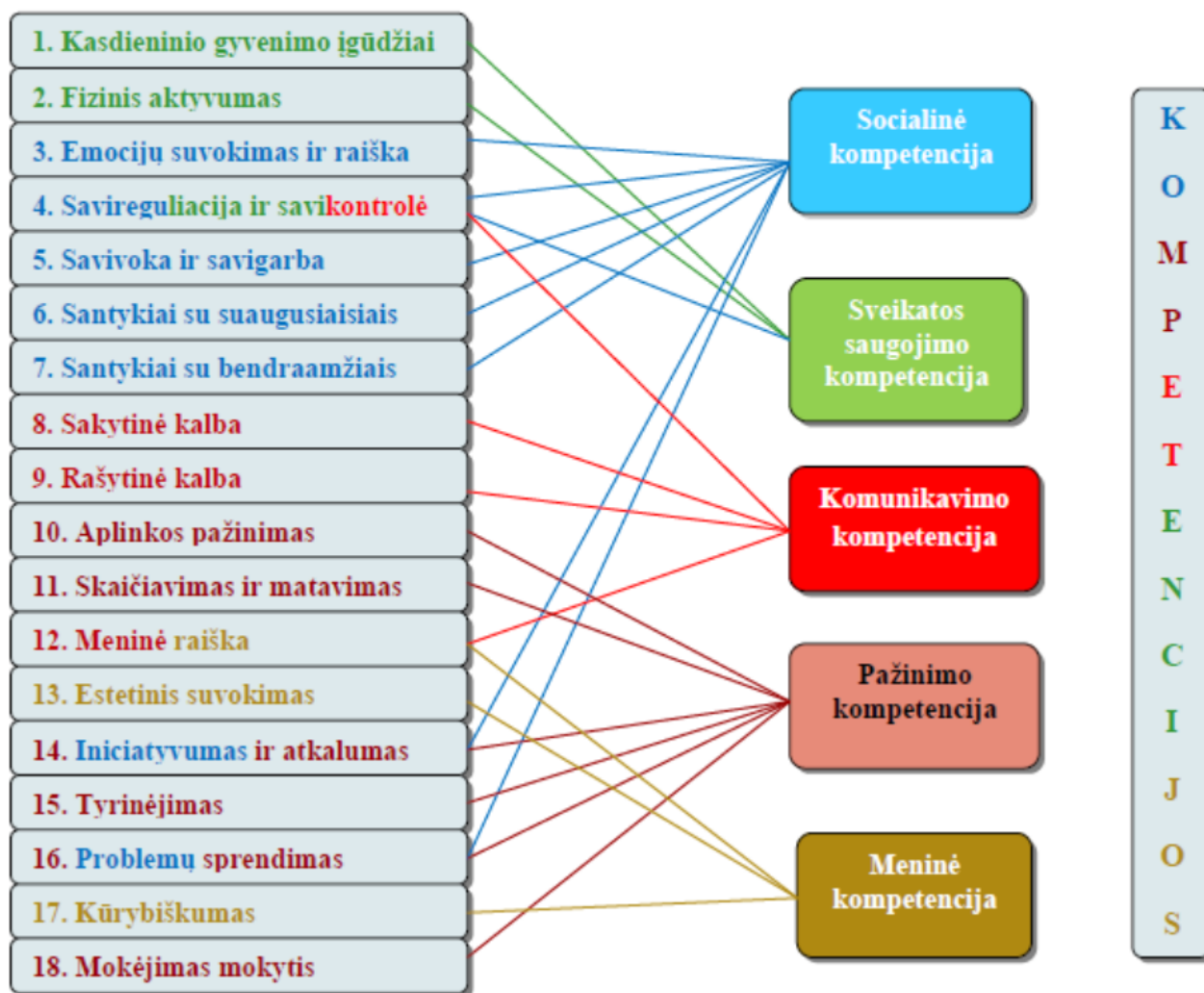
IV SKYRIUS UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

4.1. UGDYMO(SI) TURINIO SAMPRATA

Ugdymo turiniu siekiama atskleisti vaikui žinių pasaulį, vystyti jo įvairius gebėjimus bei įgūdžius ir formuoti vertybines nuostatas.

Sudarant ugdymo(si) turinį atsižvelgiama į individualius vaiko pasiekimus. Ikimokyklinės ugdymo programos turinyje išskiriama 18 vaiko pasiekimo sričių, kurios jungiamos į atskiras kompetencijas: **socialinę, sveikatos saugojimo, komunikavimo, pažinimo, meninę**, apimančias vertybines nuostatas, įgytus gebėjimus, įgūdžius bei patirtį skirtinguose amžiaus tarpsniuose (1 lentelė).

1 lentelė. Vaiko pasiekimų jungimas į kompetencijas

4.2. VAIKŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

4.2.1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Gebėjimas bendrauti šiandieniniame gyvenime labai aktualus. Žmogus turi mokėti gyventi tarp žmonių, tikėti ir pasitikėti savimi ir kitais, pripažinti ir gerbti kitus, būti bendruomenės nariu.

Socialinė kompetencija – tai vaiko gebėjimas suvokti save ir kitus, savo veiklą šeimoje, vaikų grupėje, bendruomenėje. Su socialine kompetencija glaudžiai susijusios emocijos.

Ugdant socialinę kompetenciją, svarbus vaidmuo tenka mokant vaikus bendrauti, būti greta su kitais, perimant bendrąsias žmogaus vertybes.

Uždaviniai:

1. Sudaryti sąlygas, būtinas teigiamo savęs vertinimo atsiradimui, padėti suvokti ir pripažinti savo individualumą.
2. Palaikyti ir puoselėti vaiko pasitikėjimą savimi bei savo gebėjimais.
3. Ugdyti kai kurių elgesio būdų suvokimą ir skatinti išreikšti kitiems suprantamais būdais.
4. Skatinti glaudų suaugusiųjų ir bendraamžių bendravimą, perimant gyvenimo vertybines nuostatas.

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA (3)

Amžius	Emocijų suvokimo ir raiškos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis - Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. - Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
	2-asis žingsnis - Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. - Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.
	3-iasis žingsnis - Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. - Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
4–6 metai	4-asis žingsnis - Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadiną pagrindines emocijas. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). - Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
	5-asis žingsnis - Atpažįsta bei pavadiną savo jausmus ir įvardiją situacijas, kuriose jie kilo. - Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). - Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
	6-asis žingsnis - Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. - Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. - Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Brandiesiems	7-asis žingsnis - Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. - Atpažįsta ir įvardiją ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. - Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsilipti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ (4)

Amžius	Savireguliacijos ir savikontrolės srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
	2-asis žingsnis • Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.
	3-iasis žingsnis • Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. • Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
	5-asis žingsnis • Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
	6-asis žingsnis • Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

Brandiesniems	7-asis žingsnis • Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų reiškimo būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. • Supranta, kad skirtingose vietose yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.
----------------------	--

SAVIVOKA IR SAVIGARBA (5)

Amžius	Savivokos ir savigarbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. • Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
	2-asis žingsnis • Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.
	3-iasis žingsnis • Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
	5-asis žingsnis • Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
	6-asis žingsnis • Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.

	• Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
Brandesniems	7-asis žingsnis • Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. • Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. • Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. • Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. • Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS (6)

Amžius	Santykių su suaugusiaisiais srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.
	2-asis žingsnis • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.
	3-iasis žingsnis • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai mokytojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Lengvai atsiskiria nuo tėvų (globėjų, rūpintojų). Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės mokytojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai mokytojas yra šalia jo arba matomas netoliese.

	5-asis žingsnis • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
	6-asis žingsnis • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
Brandiesiems	7-asis žingsnis • Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. • Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. • Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. • Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. • Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS (7)

Amžius	Santykių su bendraamžiais srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
	2-asis žingsnis • Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
	3-iasis žingsnis • Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.

4–6 metai	4-asis žingsnis • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
	5-asis žingsnis • Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
	6-asis žingsnis • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
Brandiesiems	7-asis žingsnis • Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. • Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. • Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariausi, supranta kitų norus, derina veiksmus). • Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

Metodai:

Knygelių, vaikiškų enciklopedijų vartymas, knygelių kūrimas, pokalbiai, pasakojimai apie save, savo šeimą, šeimos tradicijas, didaktiniai stalo žaidimai, kūrybiniai-vaidmeniniai žaidimai, išvykos (muziejų, duonos kepyklą, mokyklas, parduotuves ir kt.), ekskursijos, susitikimai su šeimos nariais, socialiniais partneriais, medžiagos teminiams apšilimams rinkimas, tyrinėjimas, stebėjimas.

Priemonės:

Bibliotekėlė, įvairūs didaktiniai stalo žaidimai, paveikslėliai, „paveikslėlių istorijos“, įvairūs gatvių, statinių maketai, planai, kelio ženklų rinkiniai, lėlės, statybiniai rinkiniai, priemonių rinkiniai įvairiems siužetams vystyti.

4.2.2. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Sveikatos saugojimo kompetencija yra gyvenimas darniai sąveikaujant su savo jausmais, protu, kūnu ir aplinka. Ugdymo procese svarbu, kad vaikas išmoktų vertinti ir tausoti savo sveikatą, sveikai gyventi saugioje aplinkoje, turėtų žinių apie žalingus įpročius ir jų vengtų.

Uždaviniai:

Saugoti ir puoselėti psichinę vaiko sveikatą:

- gerbti skirtingos išvaizdos, sveikatos, judrumo vaikus ir suaugusius, suvokti savo galimybių ribas;
- kurti palankią emocinę atmosferą, sudaryti sąlygas vaikui atsipalaiduoti, nusiraminti;
- palaikyti ir gerinti vaiko savijautą, puoselėti jo savigarbą ir orumą, skatinti rūpintis savo išvaizda, asmens higiena.

Didinti socialinį saugumą:

- tobulinti gebėjimą greitai orientuotis naudotis aplinkoje, neįprastoje situacijoje;
- skatinti jausti atsakomybę už savo ir kitų saugumą;
- ugdyti sampratą, kas yra gera ir kas bloga;
- padėti sužinoti ir įsiminti, kur kreiptis pagalbos susirgus, ištikus nelaimei;
- pratinti bendrauti su psichinės negalios ištiktais vaikais ir suaugusiais.

KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI (1)

Amžius	Kasdienio gyvenimo įgūdžių srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.
	2-asis žingsnis • Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.
	3-iasis žingsnis • Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.

	5-asis žingsnis • Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.
	6-asis žingsnis • Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
Brandiesiems	7-asis žingsnis • Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. • Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. • Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

FIZINIS AKTYVUMAS (2)

Amžius	Fizinio aktyvumo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. • Tiksliai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.
	2-asis žingsnis • Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą.

4–6 metai	• Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo kamuolį.
	3-iasis žingsnis • Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
	4-asis žingsnis • Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaugstinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.
	5-asis žingsnis • Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
Brandiesiems	6-asis žingsnis • Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėmingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. • Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.
	7-asis žingsnis • Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir / ar kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). • Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

Metodai:

Higienos procedūrų atlikimas (praustis naudojantis muilu, valyti dantis, naudotis nosine ir kt.), grūdinimasis, buvimas gryname ore, knygių, paveikslukų apie gatvėje, butyje, vandenyje tykančius pavojus skaitymas, žiūrėjimas ir aptarimas, diskusijos apie saugų elgesį, popietės, susitikimai su policininkais, gaisrininkais, piešinių sveikatos tematika konkursai, pagalbos telefono 112 kopijavimas, fizinė veikla (bėgimas, ėjimas, šokinėjimas, pratimas su kamuoliais, laipiojimas, judrieji žaidimai ir kt.)

Priemonės:

Knygelės, žurnalai, paveikslėliai sveikatos tematika, asmens higienos priemonėmis (pasta, dantų šepetukas, šukos, nosinės ir kt.), įvairios mašinėlės, kelio ženklų rinkiniai, „gydytojų“ rinkiniai, sveiko maisto ir vitaminų plakatai, kamuoliai, šokdynės, laipiojimo kopėtelės, pakylės, čiužiniai, kilimėliai, lankai, gimnastikos suoleliai, virvės, muzikos įrašai.

4.2.3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- Palaikyti ir skatinti vaiko norą bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, turtinant ir plėtojant socialinę ir kultūrinę vaiko patirtį.
- Sudaryti sąlygas klausytis ir girdėti įvairius aplinkos garsus, sakytinius pasakojimus, skaitomus grožinės bei pažintinės literatūros kūrinius.
- Sužadinti vaiko domėjimąsi knyga, poreikį skaityti, padėti jam pamilti knygą.
- Skatinti vaikų kūrybą, meninę raišką kaip savitą komunikacijos būdą.

SAKYTINĖ KALBA (8)

Amžius	Sakytinės kalbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis
	KLAUSYMAS
	• Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.
	KALBĖJIMAS
	• Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus sakinius.
	2-asis žingsnis
	KLAUSYMAS
	• Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštukus, pasakas, pasakojimus, su dienvakarėmis susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.
	KALBĖJIMAS
	• Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmams, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų-trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori.

4–6 metai	• Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.
	3-iasis žingsnis
	KLAUSYMAS
	• Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.
	KALBĖJIMAS
	• 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.
	4-asis žingsnis
	KLAUSYMAS
	• Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai. • Pradedama išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.
	KALBĖJIMAS
	• Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. • Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.
	5-asis žingsnis
	KLAUSYMAS
	• Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.
	KALBĖJIMAS
	• Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. • Laisvai kalba sudėtiniais sakiniiais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius,

	būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.
	6-asis žingsnis
	KLAUSYMAS • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarne. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.
	KALBĖJIMAS • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.
Brandiesiems	7-asis žingsnis
	KLAUSYMAS • Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. • Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. • Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą.
	KALBĖJIMAS • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. • Pagal taisykles kalbasi telefonu.

	• Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. • Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžia ir pabaigai posakius. • Deklamuoja modernius eilėraščius. • Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.
--	--

RAŠYTINĖ KALBA (9)

Amžius	Rašytinės kalbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis
	SKAITYMAS
	• Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelės skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais.
	RAŠYMAS
	• Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.
	2-asis žingsnis
	SKAITYMAS
	• Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.
	RAŠYMAS
	• Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.
4–6 metai	3-iasis žingsnis
	SKAITYMAS
	• Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.
	RAŠYMAS
	• Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas.
	4-asis žingsnis
	SKAITYMAS
	• Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelės paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradedą jais manipuliuoti įvairioje veikloje.
	RAŠYMAS
	• Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradedą manipuliuoti įvairioje veikloje.
	5-asis žingsnis
	SKAITYMAS

	• Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.
	• Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.
	RAŠYMAS • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.
	6-asis žingsnis
	SKAITYMAS • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.
	RAŠYMAS • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.
Brandiesiems	7-asis žingsnis
	SKAITYMAS • Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). • Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.).
	RAŠYMAS • Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbėliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.

Metodai

Vaikiškų knygelių, enciklopedijų vartymas; grožinės literatūros skaitymas, mįslių, patarlių, priežodžių, eilėraščių įsiminimas. Pokalbis, pasakojimas, pasakojimas pagal paveikslėlius ir atpasakojimas, ženklų, raidžių, žodžių, ornamentų, rašto elementų kopijavimas, karpymas, įrašų klausymas, „paveikslėlių“ istorijos, žaidimai su raidžių kasa dėlionėmis, didaktiniai žaidimai. knygelių gaminimas, įrašų klausymas, liaudies žaidimai, dainavimas, muzikavimas, laiškų rašymas,

išvykos į biblioteka, knygyną, teatrą, lankymasis parduotuvėse, mėslių, pasakų popietės, pasakų inscenizavimas, viktorinos.

Priemonės

Bibliotekėlė, vieta rašyti ir klausytis įrašų, pakankamai pagalvėlių, pieštukų, flomasterių, įvairaus popieriaus, raidelių, (iš popieriaus, vielos, molio) įvairių paveikslėlių, pirkto ir savo gamybos raidžių kasos, įvairus sąsiuviniai, didaktiniai žaidimai, iliustruotų abėcėlių rinkiniai, raidžių dėlionės, priemonės suplyšusių knygelėlių „remontui“, magnetinės, flanelinės, rašomosios lentos, informacinės komunikacinės technologijos.

4.2.4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Pažinimo kompetencija – tai domėjimasis viskuo, kas supa vaiką: gamta ir jos reiškinais, žmonėmis ir jų gyvenimo būdu, darbu, kūryba, daiktais, technika, meno kūriniais, įvairia veikla ir technologijomis.

Tai gebėjimas pavadinti, apibūdinti, paaiškinti, pristatyti žaidimą, kūrybinį darbą, poelgį.

Uždaviniai:

- Siekti, kad vaikas domėtųsi viskuo, kas jį supa: aplinka, žmonėmis, daiktais, gamta.
- Padėti vaikui suvokti, kad jis yra gamtos dalis, skatinti pagarbą gyvybei, nusiteikimą ją tausoti, globoti, saugoti.
- Padėti vaikui ugdyti supratimą apie daiktų bei reiškinių įvairovę, dydį, formą, spalvą, savybes, kieki, svorį, erdvinę padėtį.
- Skatinti vaikus tyrinėti, stebėti, klausinėti, įžvelgti ir spręsti problemas, ieškoti informacijos knygoje, paveikslėliuose.
- Skatinti vaikų patirtus įspūdžius bei savo jausmus gamtai išreikšti meninėmis priemonėmis, žaidimais.

APLINKOS PAŽINIMAS (10)

Amžius	Aplinkos pažinimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.
	2-asis žingsnis • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė).
	3-iasis žingsnis • Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.).

	• Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba). 5-asis žingsnis • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). 6-asis žingsnis • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.
Brandiesniems	7-asis žingsnis • Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausias bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). • Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų, uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. • Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių.

	• Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. • Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus. • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. • Bando prisiimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.
--	---

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS (11)

Amžius	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis
	SKAIČIAVIMAS
	• Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).
	MATAVIMAS
	• Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimiti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
	2-asis žingsnis
	SKAIČIAVIMAS
	• Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).
	MATAVIMAS
	• Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimiti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).
4-6 metai	3-iasis žingsnis
	SKAIČIAVIMAS
	• Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.
	MATAVIMAS
	• Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
	4-asis žingsnis
	SKAIČIAVIMAS

	• Pradedą skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. • Pradedą vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). MATAVIMAS • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradedą atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradedą vartoti žodžius: didesnis-mažesnis, ilgesnis-trumpesnis, storesnis-plonesnis, aukštesnis-žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. • Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn–atgal, kairėn–dešinėn, aukštyn–žemyn. • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius. 5-asis žingsnis SKAIČIAVIMAS • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? • Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. MATAVIMAS • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis–trumpesnis, siauresnis–platesnis, aukštesnis–žemesnis, lengvesnis–sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. • Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą. 6-asis žingsnis SKAIČIAVIMAS • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau), vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į dvi dalis, į keturias dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.
--	--

Brandesniems	MATAVIMAS • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
	7-asis žingsnis
	SKAIČIAVIMAS • Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedą suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. • Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą).
	MATAVIMAS • Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. • Pradedą suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). • Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., laukijos durys, sodas). Žaisdamas naudojasi vis didesne erdve.

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS (14)

Amžius	Iniciatyvumo ir atkaklumo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
	2-asis žingsnis • Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.

	3-iasis žingsnis • Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
	5-asis žingsnis • Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
	6-asis žingsnis • Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
Brandesniems	7-asis žingsnis • Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais. • Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. • Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. • Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. • Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

TYRINĖJIMAS (15)

Amžius	Tyrinėjimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).
	2-asis žingsnis • Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.

	3-iasis žingsnis • Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
	4-asis žingsnis • Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko.
4–6 metai	• Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).
	5-asis žingsnis • Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai ir jų savybėmis. Suvokia medžiagas, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
	6-asis žingsnis • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėjami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.
Brandiesniems	7-asis žingsnis • Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). • Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobiliųjį telefoną, fotoaparatus ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina.

	• Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja, projektuoja, modeliuoja. • Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. • Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje.
--	---

PROBLEMŲ SPRENDIMAS (16)

Amžius	Problemų sprendimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.
	2-asis žingsnis • Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.
	3-iasis žingsnis • Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą
4–6 metai	4-asis žingsnis • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
	5-asis žingsnis • Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.
	6-asis žingsnis • Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
Brandiesiems	7-asis žingsnis • Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. • Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą.

	• Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.
--	---

MOKĖJIMAS MOKYTIS (18)

Amžius	Mokėjimo mokytis srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.
	2-asis žingsnis • Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
	3-asis žingsnis • Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
	5-asis žingsnis • Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
	6-asis žingsnis • Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
Brandiesiems	7-žingsnis • Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. • Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. • Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt.

	• Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. • Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. • Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.
--	---

Metodai:

Įvairių knygų, enciklopedijų, albumų vartymas, filmų žiūrėjimas, pokalbiai, pasakojimai, „minčių lietus“, didaktiniai žaidimai, žaidimai su įvairių gyvūnų figūrėlėmis, augalų sodinimas, rinkimas, džiovinimas, rūšiavimas, gyvūnų, augalų stebėjimas natūralioje aplinkoje, dangaus kūnų ir gamtos reiškinių stebėjimas, lyginimas, grupavimas, matavimas, eksperimentavimas, skaičiavimas, geometrinių figūrų kopijavimas, spausdinimas, karpymas, jų atradimas aplinkoje. Laikrodžio, laiko, metų laikų, kalendoriaus stebėjimas, žodinių uždavinių kūrimas.

Priemonės:

Bibliotekėlė, vieta rašyti ir klausytis įrašų, albumai gamtos tematika, muliažai, figūrėlės, įvairi gamtinė medžiaga, mikroskopai, didinami stiklai, matavimo indai, svarstyklės, liniuotės, virvelės ir juostelės, žirkklės, pieštukai, flomasteriai, įvairiu dydžių ir spalvų skaičių bei geometrinių figūrų trafaretai, kalendoriai, monetos, įvairūs laikrodžiai, dėlionės, lota, skaičių ir spalvų „kasos“, sodinukai, sėjinukai, akvariumai, termometrai, įvairios tirpios medžiagos (cukrus, druska, dažai), įvairus matavimo indai, informacinės komunikacinės technologijos.

4.2.5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- Parinkti ir taikyti įvairias ugdymo technologijas, kurti ugdymo aplinką grupėje, atsižvelgiant į vaiko poreikius, aktyvinti vaiko kalbą ir meninę raišką.
- Pratinti pažinti gamtos ir žmogaus padarytų daiktų formas, spalvas, linijas, paviršiaus ypatybes.
- Formuoti dorus santykius su savimi, kitais žmonėmis, gamta, dailės kūrinių, žmogaus padarytais darbais.
- Formuoti vertybines nuostatas, sužadinant domėjimąsi įvairių meno profesijų žmonėmis.
- Palaikyti ir puoselėti vaiko orumą, pasitikėjimą savimi bei savo gebėjimais, jausmus.

MENINĖ RAIŠKA (12)

Amžius	Meninės raiškos srities pasiekimai
0-3 metai	1-asis žingsnis
	MUZIKA, ŠOKIS
	• Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.
	ŽAIDINIMAI, VAIDYBA
0-3 metai	• Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.
	VIZUALINĖ RAIŠKA
	• Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.

	2-asis žingsnis
	MUZIKA, ŠOKIS
	• Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.
	ŽAIDINIMAI, VAIDYBA
	• Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).
	VIZUALINĖ RAIŠKA
	• Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).
	3-iasis žingsnis
	MUZIKA
	• Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.
	ŠOKIS
	• Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką.
	ŽAIDIMAI, VAIDYBA
	• Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.
	VIZUALINĖ RAIŠKA
	• Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
4–6 metai	4-asis žingsnis
	MUZIKA
	• Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.

	• Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.
	ŠOKIS • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.
	ŽAIDIMAI, VAIDYBA • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoją. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.
	VIZUALINĖ RAIŠKA • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
	5-asis žingsnis
	MUZIKA • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).
	VAIDYBA • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis,

Bra ndes	baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.
	VIZUALINĖ RAIŠKA - Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. - Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).
	6-asis žingsnis
	MUZIKA - Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinių. - Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.
	ŠOKIS - Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai–žemai) ir laiko (greitai–lėtai) elementus.
	VAIDYBA Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.
	VIZUALINĖ RAIŠKA - Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. - Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tiksliai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
	7-asis žingsnis
	MUZIKA

	• Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. • Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. • Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklytėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. • Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą.
	ŠOKIS • Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. • Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją).
	VAIDYBA • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles.
	VIZUALINĖ RAIŠKA • Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. • Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.

ESTETINIS SUVOKIMAS (13)

Amžius	Estetinio suvokimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis • Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
	2-asis žingsnis • Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.

	3-iasis žingsnis • Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
	5-asis žingsnis • Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
	6-asis žingsnis • Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
Brandesniems	7-asis žingsnis • Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. • Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. • Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. • Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.

KŪRYBIŠKUMAS (17)

Amžius	Kūrybiškumo srities pasiekimai
---------------	---------------------------------------

0–3 metai	1-asis žingsnis • Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.
	2-asis žingsnis • Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.
	3-iasis žingsnis • Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. • Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4–6 metai	4-asis žingsnis • Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
	5-asis žingsnis • Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.
	6-asis žingsnis • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
Brandesniems	7-asis žingsnis • Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. • Įžvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. • Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. • Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

Metodai:

Tapymas pirštais, kempinių atspaudai, radinių atspaudai, dėmių liejimas, siūlo atspaudai, tapymas ant vaškinėmis kreidelėmis nupiešto piešinio, lipdymas tešla, lėlių gamyba iš popierinių maišelių ir kt. medžiagų, erdvinių kompozicijų (kabančios arba ant tvirto pagrindo), projektavimas, pynimas, siuvinėjimas.

Savarankiška, spontaniška vaikų veikla, siužetiniai-vaidmeniniai žaidimai, įvairių literatūrinių kūrinių inscenizacijos, improvizacijos.

Dainavimas, ritmo atkartojimas judesiu ar garsu, šokiai, muzikiniai žaidimai, grojimas elementariais muzikos instrumentais, vaikų skatinimas kurti, improvizuoti. Muzikos instrumentų gamyba, atvykstančių muzikinių kolektyvų koncertai.

Priemonės:

Vandeniniai dažai, guašas, teptukai, molbertai, skirtingų formų poroloninės kempinės, sagos, banguotas popierius ir pan., vaškinės kreidelės, flomasteriai, žirklys, klijai, plastilinas, molis, popierius, vielutės, juostelės, sąvaržėlės, virvelės, įvairi gamtinė medžiaga, įvairios kaladėlės, piramidės, konstruktoriai, įvairūs žaislai.

Daug ir įvairių drabužių persirengimui, karolių, skarų, skrybėlių, rankinių, batų ir t. t., stalo, pirštinių, teatro priemonių, priemonių rinkiniai įvairiems siužetams vystyti.

4.3. UGDYMO(SI) TURINIO PLANAVIMAS

Ugdymo(si) turinys sudarytas apibendrintai visam ikimokykliniam amžiui, pasitikint pedagogo kompetencija ir paliekant jam interpretacinę laisvę (taikyti įvairius veiklos ir ugdymo proceso planavimo modelius, atsižvelgiant į vaikų pasiūlymus, spontaniškai kilusius žaidimus ar kitas veiklas). Ugdymo metodus mokytojas / specialistas renka atsižvelgdamas: koks tikslas, koks turinys, ką nori pasiekti, vaikų amžiaus kriterijus, socialinius kriterijus, materialinės ugdymo įstaigos bazės kriterijus, ugdytojo asmeninių savybių kriterijus. Metodai turi išspręsti pagrindinį ugdymo proceso uždavinį – pagalbą vaiko ugdymuisi: išmokyti, skatinti mokytis, plėsti žinias, savarankiškai ieškoti atsakymų.

Mokytojai ugdomąją veiklą planuoja ilgalaikiame (metiniame) (2 lentelė) ir trumpalaikiuose (savaitės) (3 lentelė) ugdomosios veiklos planuose.

2 lentelė. Ilgalaikio(metinio) ugdomosios veiklos planavimo forma

ILGALAIKIS (METINIS) UGDOMOSIOS VEIKLOS PLANAS

PLANAVIMO LAIKOTARPIS
METŲ VAIKŲ GRUPĖ (vaikų amžius)
VAIKŲ GRUPĖS APRAŠYMAS
<i>aprašomi ugdomajai veiklai svarbūs duomenys apie vaikus ir jų šeimas – kokie vaikų gebėjimai susiformavę gerai, kokie susiformavę prasčiau, kiek yra vaikų turinčių sveikatos problemų, specialiųjų ugdymosi poreikių, gabių vaikų, kokie tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčiai, kokios pagalbos jie tikisi</i>
UGDymo PRIORITETAi
<i>remiantis grupės aprašymu, numatoma, kuriems vaikų gebėjimams ugdyti(s) bus skiriama daugiausiai dėmesio</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (rugsėjo mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (spalio mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (lapkričio mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (gruodžio mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (sausio mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (vasario mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (kovo mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (balandžio mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
PLANUOJAMA UGDOMOJI VEIKLA (gegužės mėn.)
<i>kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla</i>
UGDOMOSIOS VEIKLOS APMASTYMAI, POKYČIŲ ĮVERTINIMAS
<i>(kaip sekėsi realizuoti ugdymo tikslus ir uždavinius. Atskleidžiama, kaip sekėsi, atsižvelgiant į grupės vaikų gebėjimus, poreikius, galimybes, realizuoti įstaigos programoje numatytus ugdymo tikslus ir uždavinius: kas, kaip pavyko, kokie iškilo sunkumai, kodėl tai įvyko, ką ir kaip reikėtų keisti.)</i>

3 lentelė. Trumpalaikio ugdomosios veiklos planavimo forma

TRUMPALAIKIS UGDOMOSIOS VEIKLOS PLANAS

Grupė
Planavimo laikotarpis
Tema
Tikslas
Uždaviniai
Ugdoma kompetencija, gebėjimų sritis
Individuali veikla
ugdymo individualizavimas pagal vaiko poreikius, gebėjimus ir kitus ypatumus
Ugdomoji veikla vaikų grupelėms
ugdymo diferencijavimas pagal vaikų poreikius, gebėjimus ir kitus ypatumus
Sąveika / bendradarbiavimas su šeima
mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) iniciatyvos, siūlymai, bendradarbiavimo būdai
Veikla visai vaikų grupei
turinys, metodai, pagrindinės priemonės, vieta
Vadovo pastabos, pasiūlymai

V SKYRIUS**UGDYMO PASIEKIMAI IR VERTINIMAS**

Ugdymo pažangos vertinimo paskirtis – kaupti informaciją apie vaiko patirtį, pasiekimus, pažangą, gerinti vaikų ugdymo(si) proceso kokybę iki šešerių metų.

Vaiko pasiekimų pažanga padeda suprasti jo vystymosi galimybes, nustatyti problemas, individualizuoti ugdymą.

Vertinimas vykdomas du kartus per metus (rudenį ir pavasarį):

- pirmojo (rudenį) vertinimo tikslas – pažinti vaiko esamus pasiekimus, gebėjimus, patirtį;
- antrojo (pavasari) vertinimo tikslas – nustatyti vaiko ugdymo(si) pažangą.

Informacija apie ugdytinių pasiekimus bei daromą pažangą fiksuojama sudarytose formose:

- ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų bei pažangos vertinimas (4 lentelė);
- ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės pasiekimų bei pažangos vertinimas (5 lentelė).

Pasiekimų vertinimas yra nuolatinis procesas. Pasiekimų ir pažangos vertinimas vykdomas panaudojant šiuos metodus ir būdus: stebėjimas natūralioje kasdienėje veikloje, pokalbis su vaiku, vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė, komentarai ant vaiko darbėlių, garso, vaizdo įrašai, vaiko pasakojimai, anketinės apklausos ir tėvų (globėjų, rūpintojų) atsiliepimai. Vertinimo metu gauta informacija kaupiama vaiko aplanke.

4 lentelė. Ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų bei pažangos vertinimas

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKO PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMAS

(Vaiko vardas, pavardė, amžius)

(metai, mėnuo)

KOMPETENCIJA	UGDYMO SI PASIEKIMAI	ŽINGSNIS	KOMENTARAS
SOCIALINĖ	3 Emocijų suvokimas ir raiška		
	4 Savireguliacija ir savikontrolė		
	5 Savivoka ir savigarba		
	6 Santykiai su suaugusiais		
	7 Santykiai su bendraamžiais		
PAŽINIMO	10 Aplinkos pažinimas		
	11 Skaičiavimas ir matavimas		
	14 Iniciatyvumas		
	15 Tyrinėjimas		
	16 Problemų sprendimas		
	17 Kūrybiškumas		
	18 Mokėjimas mokytis		
KOMUNIKAVIMO	8 Sakytinė kalba		
	9 Rašytinė kalba		
SVEIKATOS SAUGOJIMO	1 Kasdienio gyvenimo įgūdžiai		
	2 Fizinis aktyvumas		
MENINĖ	12 Meninė raiška		
	13 Estetinis suvokimas		

Tėvai (globėjai, rūpintojai)

(vardas, pavardė, parašas)

Pedagogas.....

(vardas, pavardė, parašas)

5 lentelė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės pasiekimų bei pažangos vertinimas

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ GRUPĖS PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMAS

Grupė _____

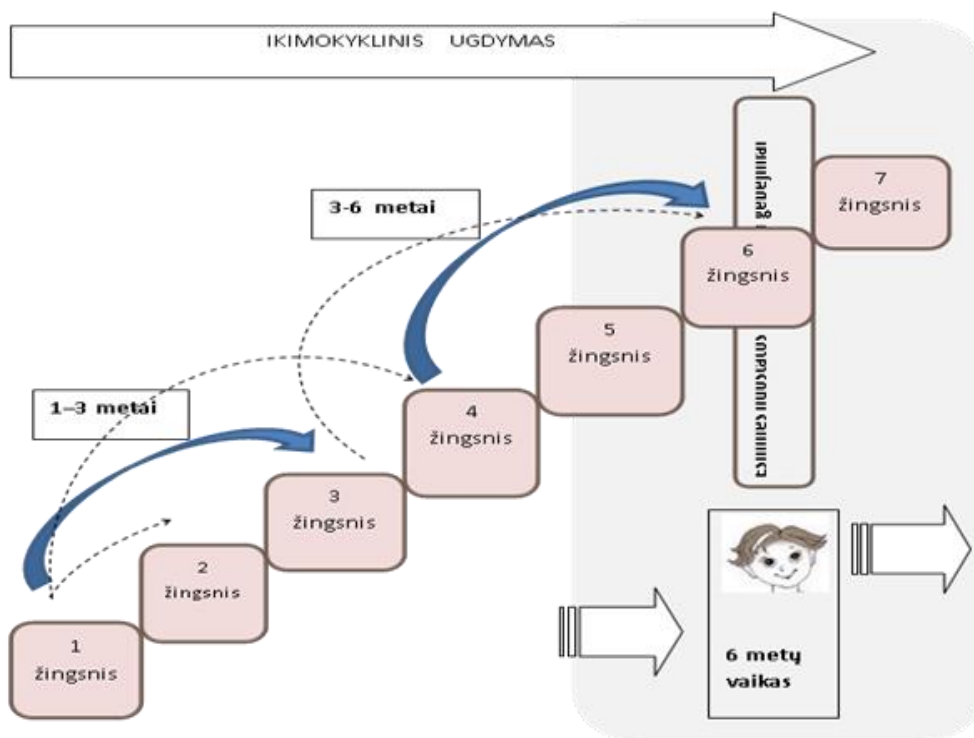
Data _____

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Socialinė kompetencija					Pažinimo kompetencija							Komunikavimo kompetencija		Sveikatos saugojimo kompetencija		Meninė kompetencija	
		5 Savivoka ir savigarba	3 Emocijų suvokimas ir raiška	4 Savireguliacija ir savikontrolė	6 Santykiai su suaugusiais	7 Santykiai su bendraamžiais	10 Aplinkos pažinimas	11 Skaiciavimas ir matavimas	14 Iniciatyvumas	15 Tyrinėjimas	16 Problemų sprendimas	17 Kūrybiškumas	18 Mokėjimas mokyti	8 Sakytinė kalba	9 Rašytinė kalba	2 Fizinis aktyvumas	1 Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	12 Meninė raiška	13 Estetinis suvokimas

Pedagogo vardas, pavardė, parašas.....

Vaiko pasiekimai ir daroma pažanga vertinama žingsniais (6 lentelė). Pasiekimų žingsniai nubrėžia bendrą judėjimo kryptį skirtingų poreikių vaikams.

6 lentelė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų amžiaus ir pasiekimų žingsniai

Dalis penkiamečių jau būna pasiekę šeštajame žingsnyje numatytų ugdymosi rezultatų, o kai kurie šešiamečiai numatytų ugdymosi rezultatų gali būti pasiekę tik penktame ar ketvirtame žingsnyje. 7-ame žingsnyje išskiriami brandesnių vaikų ugdymosi gebėjimai.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams taikomi tie patys pasiekimų žingsniai, tik vaikas jų siekia savo tempu pagal savo galimybes.

Vertinant vaiko pasiekimus, laikomasi konfidencialumo principo. Apie vaiko pasiekimus ir daromą pažangą mokytojas aptaria individualiai su tėvais (globėjais, rūpintojais).

VI SKYRIUS

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Bakūnaitė, J. 1998. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius: Eugrimas.
2. Dogde, D. D. T.; Colker, L. J.; Heroman C. 2007. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas.
3. Grigaitė, B. 1996. Protinio vaikų brandinimo programa. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa.
4. Grinevičienė, N. 2002. Vaikystės žaidimai. Kaunas.
5. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. 2014. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
6. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. 2015. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
7. Monkevičienė, O. 2001. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba.
8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1795 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga internetu <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.408141>
9. Monkevičienė, O.; Palačionienė, L. 2003. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. Vilnius.
10. Piliuvienė, A.; Dailidienė, N.; Jakučiūnienė, D. ir kt. 1997. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Leidybos centras.
11. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. 2014. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
12. Raktiniai inkluzinio ugdymo kokybės skatinimo principai. Praktinės rekomendacijos. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. Prieiga internetu: https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education-recommendations-for-practice_keyprinciples-rec-LT.pdf
13. Rauckis, J.; Drungilienė, D. 2003. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa.
14. Sveikatos stiprinimas mokyklose. 2008. Metodinės rekomendacijos. Valstybinis aplinkos sveikatos centras. Prieiga internetu: http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Vaiku_sveikata/SSM/Publikacijos_leidiniai/Sveikatos_stiprinimas_mokyklos-metodines_rekomendacijos.pdf
15. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. 2000. Vilnius.
16. Vaiko teisių konvencija. Prieiga internetu: http://www3ilr.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=2.
17. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. 2013. Prieiga internetu: <https://www.etar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>
18. Verseckienė, O.; Marcinkas, F. ir kt. 1995. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės.